

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Voortgangsrapportage wijkenaanpak 2013

Voortgangsrapportage wijkaanpak 2013

Voortgangsrapportage wijkaanpak 2013

Aanleiding

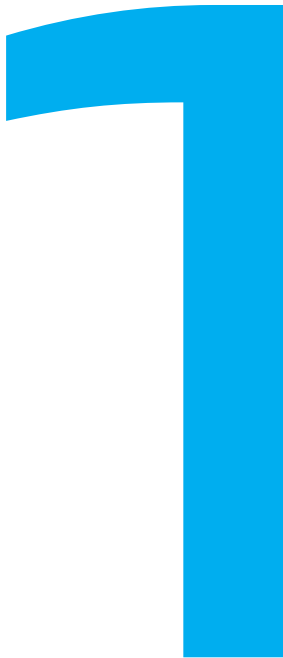
Met deze Voortgangsrapportage wijkaanpak 2013 wordt u geïnformeerd over de voortgang van de inzet op leefbare buurten, wijken en steden. Hiermee wordt voldaan aan de wens van uw Kamer zoals is vastgelegd in de motie van het lid Monasch (TK 2011-2012, 32847, nr. 16). Deze voortgangsrapportage richt zich op:

- het 10-jarig programma Wijkenaanpak
- het Nationaal Programma Rotterdam Zuid, en
- de preventieve aanpak in New Towns.

Over de voortgang met betrekking tot het programma Bevolkingsdaling zal u in het kader van de beleidsdoorlichting die in 2014 zal plaatsvinden, afzonderlijk worden geïnformeerd.

De indeling van deze voortgangsrapportage is als volgt:

1. Voortgang meten en kennis delen
  - 1.1 Outcomemonitor Wijkenaanpak
  - 1.2 WoonOnderzoek Nederland (WoON)
  - 1.3 Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak
2. Verslag overleggronde gemeenten met een geselecteerde aandachtswijk, zomer 2013
3. Wat werkt in de wijken?
4. Voortgangsrapportage Nationaal Programma Rotterdam Zuid
5. Kennis delen over transitie

1 Voortgang meten en kennis delen

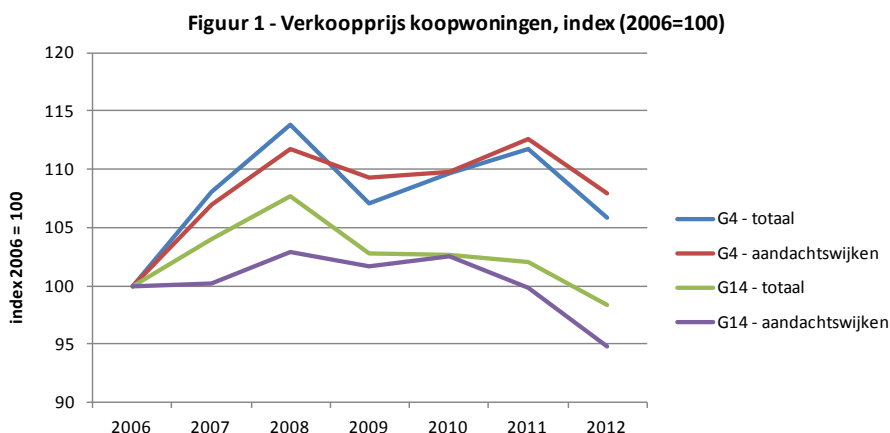
1.1 Outcomemonitor Wijkenaanpak

In het Actieplan Krachtwijken (TK 2006-2007, 30995, nr. 9) is de centrale doelstelling van de wijkenaanpak geformuleerd: de 40 aandachtswijken transformeren tot wijken waar mensen kansen hebben en weer graag wonen. In dat Actieplan is een aantal thema's benoemd waar de focus op ligt. Daarnaast zijn aan de hand van de WijkActiePlannen van de gemeenten voor de wijken een aantal thema's toegevoegd. Met de Outcomemonitor Wijkenaanpak wordt de ontwikkeling van de 40 wijken op de beleidsterreinen wonen en leefbaarheid, leren, werken, veiligheid, inkomen en schuldenproblematiek en gezondheid gevolgd. Zo kan worden gemeten in hoeverre de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner wordt. Hoewel een aantal wijken al 'aandachtswijk af' is, zoals de wijk Kruiskamp in Amersfoort (TK 2012-2013, 30995, nr. 92) blijft het monitoringsysteem van het rijk doorlopen tot 2017, ook voor wat betreft Kruiskamp en andere wijken die 'aandachtswijk af' zijn.

Hieronder staat een schets van de ontwikkeling van de 40 wijken. De ontwikkeling van de 40 wijken is uitgebreid beschreven in de Tweede Voortgangsrapportage (TK 2012-2013, 30995, nr. 92). De cijfers zijn sinds de Tweede Voortgangsrapportage geactualiseerd¹. De onderstaande schets is daarom gebaseerd op de meest actuele cijfers. De 40 wijken beschrijf ik voornamelijk als totaal, de 40 wijken bij elkaar opgeteld. De gegevens per wijk staan op de website www.outcomemonitorwijkenaanpak.nl. Daar kan een ieder de door hem/haar gewenste gegevens raadplegen en selecties van jaren en wijken maken.

Wonen en leefbaarheid

Op basis van de drie indicatoren die hieronder worden beschreven, ontstaat een positief beeld van het thema Wonen en leefbaarheid. De afstand van de aandachtswijken tot het stedelijk gemiddelde wordt kleiner of blijft stabiel.

bron: Kadaster, bewerking BZK

¹ Het meest actuele meetmoment verschilt per indicator.

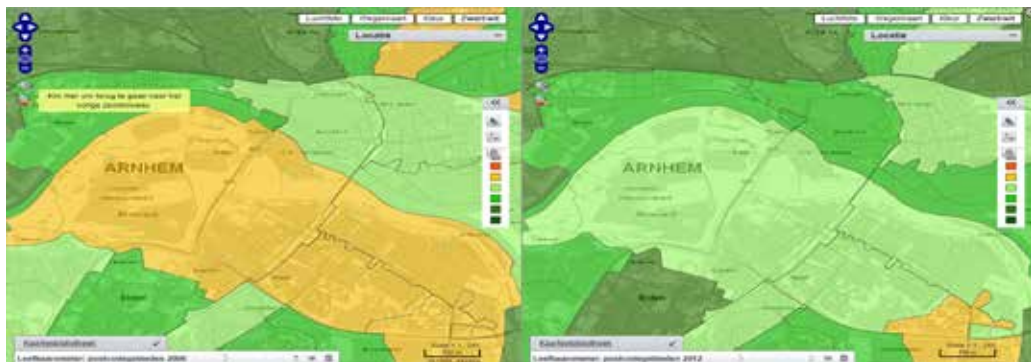
De gemiddelde verkoopprijs van (koop)woningen bedraagt €159.500 in de 40 wijken in 2012. In de G18 is dat €217.400. De prijzen liggen duidelijk lager dan een jaar eerder (zie figuur 1). In de G14² liggen de verkoopprijzen in 2012 onder het niveau van 2006.

De afstand tot het stedelijk gemiddelde is nauwelijks veranderd ten opzichte van de start van de wijkenaanpak. Echter, als op wijkniveau wordt gekeken, zijn grotere verschillen zichtbaar: bij 23 wijken is de afstand tot het stedelijk gemiddelde groter geworden. Bij 12 wijken wordt de afstand kleiner en bij 4 wijken is het vrijwel gelijk. Bij één wijk (Nieuwland in Schiedam) liggen de verkoopprijzen vrijwel gelijk aan het stedelijk gemiddelde.

Het aandeel sociale huurwoningen ligt op 1 januari 2012 in de 40 wijken met 55% hoger dan in de G18³: 41%. Het aandeel sociale huurwoningen in de aandachtswijken is gedaald ten opzichte van de start van de wijkenaanpak, waardoor de achterstand van de aandachtswijken op het stedelijk gemiddelde is afgenomen. Deze ontwikkeling is in 24 wijken zichtbaar. Vooral in Transvaal (Den Haag) en in Doornakkers (Eindhoven) wordt de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner. In beide wijken nam het aandeel sociale huur af en steeg het aandeel koop. In Transvaal nam het aandeel sociale huur af van 50% begin 2007 naar 40% begin 2012. In Doornakkers daalde het aandeel sociale huur van 58% naar 46% in dezelfde periode.

De leefbaarheid (op basis van de Leefbaarometer) heeft een positieve ontwikkeling laten zien in de periode 2006-2012. Met name bij de aandachtswijken in de G14 is de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner geworden. Bij de meeste wijken (36) is dan ook afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner geworden, bij 2 wijken (Overschie en Vreewijk in Rotterdam) is die afstand groter geworden en bij één wijk (Overvecht in Utrecht) is het vrijwel gelijk. In één wijk (Bergpolder in Rotterdam) scoort de leefbaarheid beter dan het stedelijk gemiddelde.

Figuur 2 – Malburgen/Immerloo op de Leefbaarometer 2006 en 2012

Bron: Leefbaarometer

² G14: De 40 wijken liggen in 18 gemeenten: de G18. De G14 zijn de G18 zonder de 4 grote steden: de G4.

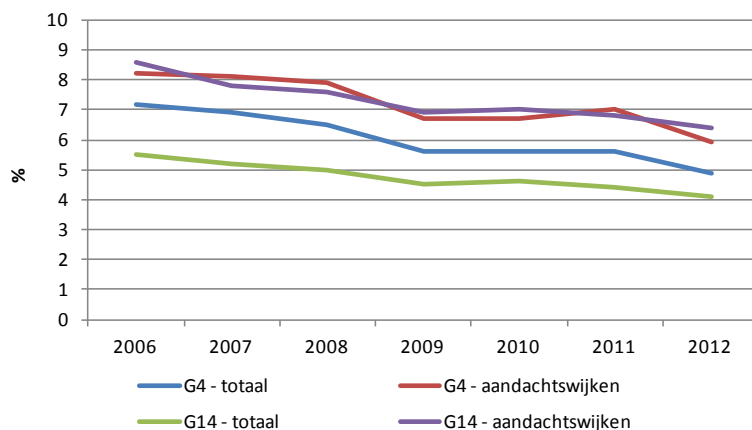
³ G18: De 18 gemeenten waarin de 40 wijken liggen.

Leren

De ontwikkelingen op het terrein van Leren laten een wisselend beeld zien. Zowel bij het aandeel havo/vwo als bij het aandeel voortijdig schoolverlaters (VSV) zijn er wijken waarbij de afstand tot het stedelijk gemiddelde oploopt.

In oktober 2006 ging 26% van de leerlingen⁴ in de 40 wijken naar havo/vwo. In de G18 was dat 41%. Zowel in de 40 wijken als in het stedelijk gemiddelde van de G18 is het aandeel havo/vwo gestegen. Hierdoor is de afstand tot het stedelijk gemiddelde vrijwel gelijk gebleven. In de G14 is wel een positieve ontwikkeling van de afstand tot het stedelijk gemiddelde te zien: daar nam de afstand tot het stedelijk gemiddelde af. Het aandeel havo/vwo steeg in de aandachtswijken van de G14 van 25% in oktober 2006 naar 30% in oktober 2012. Ook in de G14 als geheel steeg het niveau. Die stijging was echter minder sterk. Tegelijkertijd zijn er ook in de G14 wijken waarbij de afstand tot het stedelijk gemiddelde oploopt en wijken in de G4 waar de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner is geworden. Zoals in Amsterdam Oost, waar het aandeel leerlingen dat naar havo/vwo gaat is gestegen van 28% in oktober 2006 naar 38% in oktober 2012. In totaal zijn er 12 wijken waarbij de afstand tot het stedelijk gemiddelde groter wordt en 19 wijken waarbij de afstand kleiner wordt. In 6 wijken is de afstand vrijwel gelijk gebleven. In 3 wijken wonen te weinig leerlingen om verantwoorde uitspraken te kunnen doen.

Figuur 3 - Aandeel Voortijdig Schoolverlaters (VSV-ers)

bron: OCW-DUO, bewerking BZK

Het aandeel VSV⁵ in de 40 wijken is gedaald van 8,3% bij de start van de wijkenaanpak naar 6,0%. Ook in de G18 als totaal is het aandeel VSV gedaald. Daardoor is de afstand van de 40 wijken tot het stedelijk gemiddelde gelijk gebleven. In de G4 is de afstand tot het stedelijk gemiddelde groter geworden. In 22 wijken is de afstand tot het stedelijk gemiddelde groter geworden. In 15 wijken – zoals Rivierenwijk in Deventer - is de afstand kleiner geworden en in 3 wijken bleek de afstand vrijwel gelijk.

⁴ Het gaat hierbij om leerlingen in het derde leerjaar. Veel scholen hebben een één of twee jarig brugjaar waardoor pas in het derde leerjaar het niveau van de leerlingen bekend is.

⁵ VSV staat voor Voortijdig Schoolverlaters.

Werken

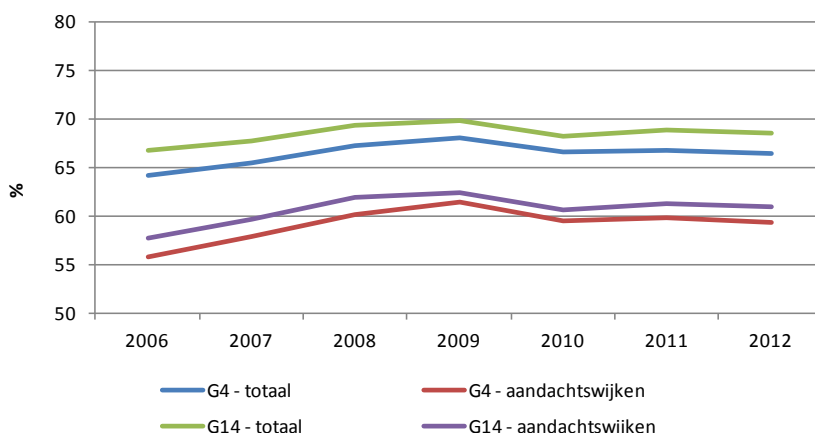
De ontwikkelingen op het terrein van Werken laten een licht positieve ontwikkeling zien.

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden (NWW-ers) in de 40 wijken is gedaald van 10% begin 2007 naar 7% begin 2013. In dezelfde periode daalde het aandeel NWW-ers ook in de G18 als totaal. De daling ging sneller in de aandachtswijken, waardoor de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner is geworden. In 34 wijken - waaronder Utrecht Overvecht - is deze positieve ontwikkeling te zien. In 4 wijken nam de afstand tot het stedelijk gemiddelde toe. In één wijk bleek de afstand tot het stedelijk gemiddelde vrijwel gelijk en in één wijk was het aandeel NWW-ers lager dan het stedelijk gemiddelde.

Het aandeel werkloosheidsuitkeringen is tussen begin 2007 en begin 2013 gestegen, zowel in de aandachtswijken als daarbuiten. In de aandachtswijken is het aandeel WW-uitkeringen sneller gestegen, waardoor de afstand tot het stedelijk gemiddelde is toegenomen. Deze ontwikkeling is in 17 wijken te zien. In 16 wijken is juist een positieve ontwikkeling te zien: daar nam de afstand tot het stedelijk gemiddelde af. In de andere wijken was het stabiel of ligt het aandeel WW-ers in de wijk onder het stedelijk gemiddelde.

Een manier om de arbeidsparticipatie te meten, is het aandeel bewoners met inkomsten uit arbeid. Dat aandeel is in de 40 wijken gestegen van 58% begin 2007 naar 60% begin 2012. Ook in de G18 nam dat aandeel toe: van 67% naar 68%. Aangezien de stijging in de 40 wijken sneller verliep, is de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner geworden. Deze positieve ontwikkeling is in 18 wijken gemeten. Ook in Velve-Lindenhof (Enschede) steeg het aandeel bewoners met inkomsten uit arbeid. Net als in Enschede als geheel. Aangezien de stijging in Velve-Lindenhof sneller ging, is de afstand tot het Enschedese gemiddelde kleiner geworden.

Figuur 4 - Aandeel bewoners met inkomsten uit arbeid

bron: CBS, bewerking ABF, bewerking BZK

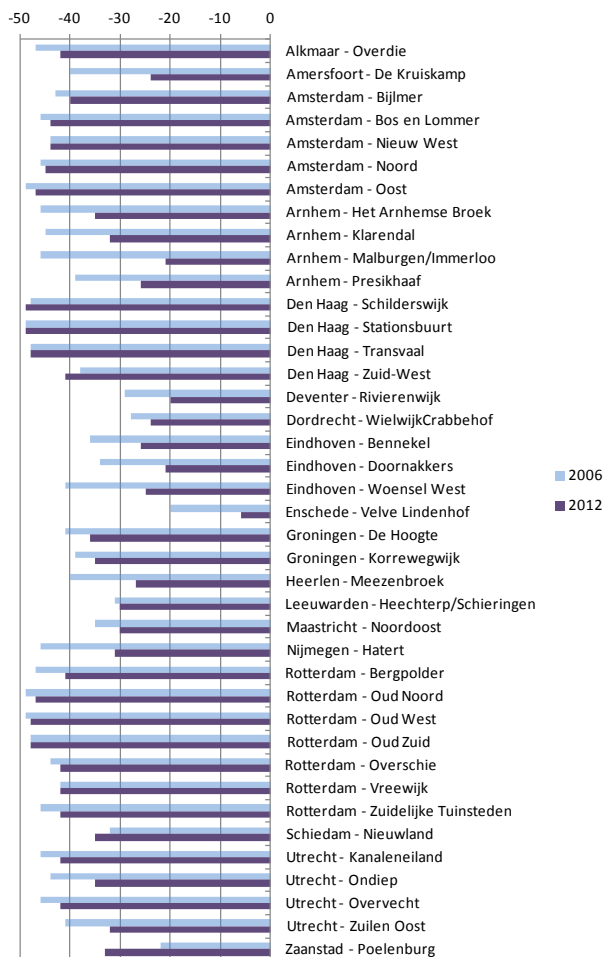
Veiligheid

De veiligheid (op basis van de Leefbaarometer) in de 40 wijken is verbeterd de afgelopen jaren.

De dimensie veiligheid in de Leefbaarometer bevat 5 indicatoren: vernieling, verstoring openbare orde, geweldsmisdrijven, diefstal uit de auto en overlast (indicator overlast betreft een samengestelde indicator van overlast van drugsgebruik, van jongeren, van omwonenden, vernieling aan openbare werken, rommel op straat en bekladding).

De veiligheid (op basis van de Leefbaarometer) in de 40 wijken is verbeterd de afgelopen jaren. Aangezien de veiligheid ook (en sneller) verbeterde in de G18 in de periode 2006-2012, is de afstand tot het stedelijk gemiddelde toch groter geworden. Vooral de aandachtswijken in de G14 – bijvoorbeeld Meezenbroek (Heerlen) - lieten een duidelijke verbetering van de veiligheid zien.

Figuur 5 - Veiligheid (op basis van de Leefbaarometer)

bron: BZK

Inkomen en schuldenproblematiek

Het thema Inkomen en schuldenproblematiek laat een wisselend beeld zien.

Als naar het totaal van de 40 wijken wordt gekeken, is het aandeel lage inkomens en de afstand tot het stedelijk gemiddelde behoorlijk stabiel in de periode 2006-2011. Op wijkniveau is er meer dynamiek te zien. Het aantal wijken waarbij de afstand tot het stedelijk gemiddelde afneemt (17) – denk aan Bos en Lommer in Amsterdam, is vrijwel gelijk aan het aantal waarbij de afstand groter wordt (13). In de andere wijken bleef de afstand tot het stedelijk gemiddelde vrijwel gelijk.

Het aandeel gestarte schuldsaneringen laat een wisselend beeld zien. Er zijn ongeveer evenveel wijken waar de afstand tot het stedelijk gemiddelde oploopt als wijken waarbij die afstand afneemt.

Gezondheid

Het thema gezondheid laat een (voorzichtig) positieve ontwikkeling zien.

Gezondheid wordt in de de Outcomemonitor Wijknaaanpak gemeten aan de hand van twee indicatoren: medicijngebruik en de gezondheid van pasgeboren baby's.

De gegevens over medicijngebruik worden gecorrigeerd voor leeftijd en geslacht. In een vergrijsde wijk zullen immers meer medicijnen worden gebruikt dan in een jonge wijk.

In de meeste wijken (25) is het medicijngebruik vrijwel gelijk gebleven tussen 2006 en 2012. Wel is in 21 wijken – zoals Kruiskamp (Amersfoort) de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner geworden. In elf wijken werd die afstand groter en in vijf wijken bleef de afstand gelijk. In drie wijken is het medicijn lager dan het stedelijk gemiddelde.

De gezondheid van een pasgeboren kind weerspiegelt de gezondheid van de moeder. In 2010 had 18% van de baby's in de 40 wijken extra zorgbehoefte⁶. In de G18 was dat 16%. Sinds de start van de wijknaaanpak is er een positieve ontwikkeling te zien, zowel in de 40 wijken als in de G18: het aandeel baby's met extra zorgbehoefte is gedaald. Daardoor is ook de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner geworden. Deze positieve ontwikkeling is alleen in de G14 te zien. In de G4 is de afstand tot het stedelijk gemiddelde juist groter geworden.

In 12 wijken is de afstand tot het stedelijk gemiddelde kleiner geworden. In 8 wijken is die afstand groter geworden. In één wijk is die afstand niet noemenswaardig veranderd. Verder zijn er in 19 wijken te weinig baby's geboren om er uitspraken over te kunnen doen.

Mogelijke aanpassing monitoringsysteem

De Outcomemonitor Wijknaaanpak is een onderdeel van het monitoringsysteem van het rijk. De resultaten zijn dan ook gebruikt in gesprekken met de gemeenten. Tijdens deze gesprekken is gebleken dat de monitoring niet altijd goed aansluit bij de informatiebehoefte, vooral de mate van detaillering was daarbij een punt. Daarom wordt de komende periode samen met de gemeenten gedacht over een monitoring-systeem dat beter aansluit bij de informatiebehoefte van gemeenten en rijk. Daartoe worden de signalen die zijn opgevangen tijdens de gesprekken getoetst bij de gemeenten om op basis daarvan het monitoring-systeem te kunnen verbeteren.

⁶ Het gaat hierbij om eenlingen die te licht waren voor de zwangerschapsduur, een zwangerschapsduur van minder dan 37 weken, een Apgarscore van minder dan 7 hadden, opgenomen moesten worden op de Intensive Care en/of perinataal zijn overleden.

1.2 WoonOnderzoek Nederland (WoON)

Zoals is besproken in het Algemeen Overleg van 6 juni 2013 over het WoonOnderzoek Nederland (WoON): Leefbaarheid is een belangrijk onderwerp in het rapport *Wonen in ongewone tijden*⁷. Daarbij worden de 40 aandachtswijken steeds als aparte groep in beeld gebracht. Zo is de stand van zaken en de ontwikkeling in deze wijken goed te volgen. De signalen uit dat rapport breng ik – zoals afgesproken in het Algemeen Overleg over het WoON – graag onder uw aandacht.

Het rapport *Wonen in ongewone tijden* is gebaseerd op de meningen van bewoners uit het WoonOnderzoek Nederland (WoON). De (meningen van de) bewoners zijn een belangrijk aspect van de wijkenaanpak. Bewoners spelen een belangrijke rol in hun wijk. Ze hebben invloed op de leefbaarheid van hun buurt en kunnen er een positieve bijdrage aan leveren.

Hoewel de afstand kleiner is geworden, blijft de leefbaarheid in de 40 aandachtswijken achter bij de rest van Nederland. Daar zijn ze destijds immers op geselecteerd. Zo is in de aandachtswijken 14% van de bewoners (zeer) ontevreden over de woonomgeving, tegenover 5% gemiddeld in Nederland. Echter, er is in de 40 aandachtswijken een duidelijke, positieve ontwikkeling te zien: in deze wijken is het aandeel bewoners dat (zeer) ontevreden is over de woonomgeving sinds 2002 met bijna 10% afgenomen. In Nederland als geheel was die afname 2%. Ook het SCP signaleert deze positieve ontwikkeling in het rapport *Werk aan de wijk*.

Tabel 1 – Tevredenheid met de woonomgeving naar gebiedstype en ontwikkeling 2002-2012 (%)

	G18 aandachts- wijken		G18 overige wijken		Overige gemeenten met meer dan 50.000 inwoners		Gemeenten met minder dan 50.000 inwoners		Gemiddeld in Nederland	
	2012	Ontwikkeling t.o.v. 2002	2012	Ontwikkeling t.o.v. 2002	2012	Ontwikkeling t.o.v. 2002	2012	Ontwikkeling t.o.v. 2002	2012	Ontwikkeling t.o.v. 2002
Zeer tevreden	15%	4%	31%	0%	32%	-3%	37%	-7%	33%	-4%
Tevreden	52%	4%	51%	0%	52%	3%	52%	5%	52%	3%
Neutraal	19%	2%	12%	2%	11%	2%	8%	2%	10%	2%
Ontevreden	11%	-7%	5%	-2%	4%	-2%	3%	-1%	4%	-2%
Zeer ontevreden	3%	-3%	2%	0%	1%	0%	1%	0%	1%	0%

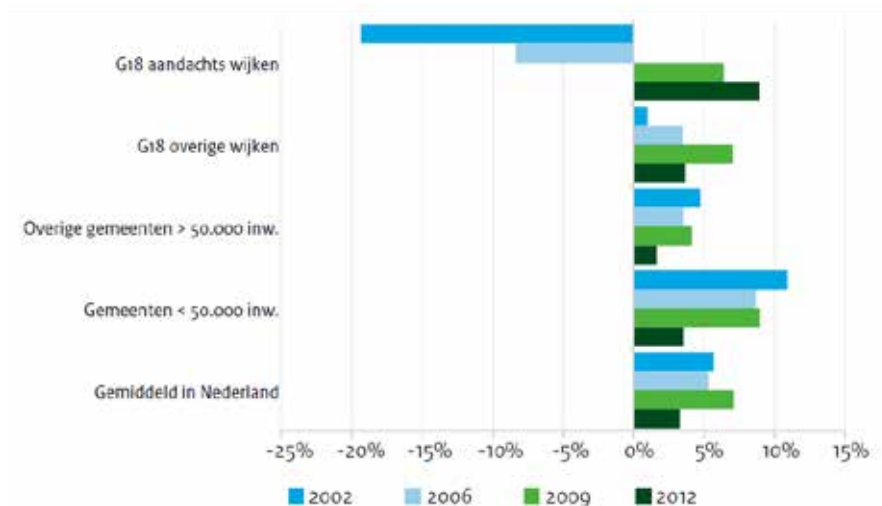
bron: WoON 2012 / *Wonen in ongewone tijden*

⁷ TK 2012-2013 32847 nr 60

Op de indicatoren⁸ verloedering, overlast en sociale cohesie is verbetering te zien in de 40 aandachtswijken, terwijl er gemiddeld in Nederland achteruitgang (bij verloedering) of een vrij stabiele situatie (bij overlast en sociale cohesie) te zien is.

In het WoON wordt gevraagd of bewoners vinden dat hun buurt het afgelopen jaar vooruit is gegaan of achteruit, of dat er geen verandering was (figuur 6). In de 40 aandachtswijken is er tussen 2006 en 2009 (vorige edities van het WoON) een omslag te zien: In 2009 denken meer bewoners van de 40 aandachtswijken dat hun wijk vooruit is gegaan dan achteruit. In 2012 versterkt dit beeld zich. De bewoners van de 40 wijken zijn daarmee positiever over de ontwikkeling van hun buurt dan andere Nederlanders, ook dan bewoners van de overige wijken in de G18⁹.

Figuur 6 – Verschil ervaren ontwikkeling buurt afgelopen jaar, 2002-2012 (percentage)

bron: WoON 2012 / Wonen in ongewone tijden

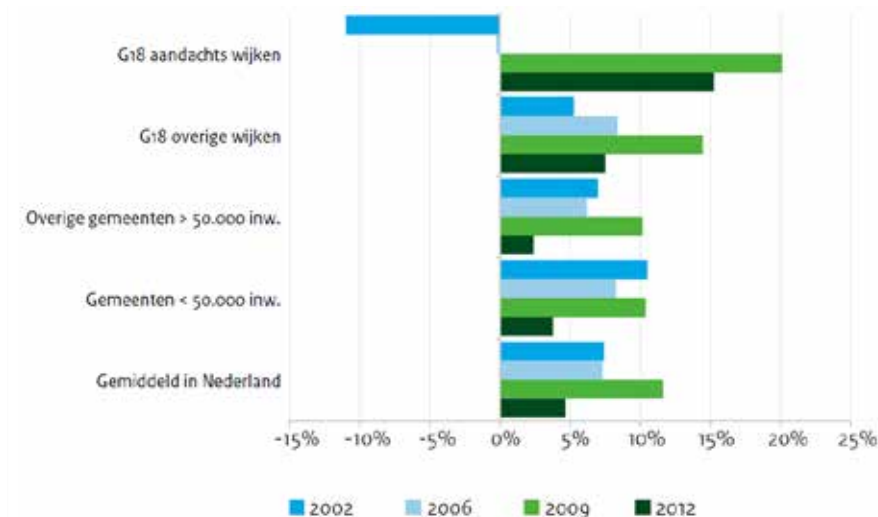
Ook over de toekomst zijn de bewoners van de 40 aandachtswijken optimistisch: er zijn meer bewoners die verwachten dat hun wijk het komende jaar vooruit zal gaan dan achteruit (figuur 7). In 2006 was dit aandeel nog vrijwel gelijk. Net als bij de ontwikkeling in het afgelopen jaar, geldt dat de bewoners van de 40 wijken positiever zijn over de ontwikkeling van hun buurt dan andere Nederlanders, ook dan bewoners van de overige wijken in de grote steden (G18). Het SCP geeft in het rapport *Werk aan de wijk* bovendien aan dat de bewoners van de aandachtswijken sterker het idee hebben dan de bewoners van de referentiewijken dat de buurt vooruit is gegaan in het afgelopen jaar en dat de buurt het komende jaar zal verbeteren. Het SCP geeft verder aan dat het sterkere idee van vooruitgang in de aandachtswijken samenviel met de start van de

⁸ In het kader van het grotestedenbeleid zijn indicatoren ontwikkeld die deelaspecten meten van wat ook wel leefbaarheid genoemd wordt: verloedering, overlast en sociale cohesie. Deze indicatoren worden gemeten aan de hand van een aantal stellingen en vragen hoe vaak verschillende typen overlast en bv vernielingen voorkomen in de buurt.

⁹ G18: De 40 aandachtswijken liggen in 18 gemeenten: Alkmaar, Amersfoort, Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Deventer, Dordrecht, Eindhoven, Enschede, Groningen, Heerlen, Leeuwarden, Maastricht, Nijmegen, Rotterdam, Schiedam, Utrecht en Zaanstad.

wijkenaanpak. Ook geeft het SCP aan dat bewoners van de aandachtswijken die op de hoogte zijn van de wijkactieplannen, positiever zijn over de ontwikkeling van hun wijk.

Figuur 7 – Verschil verwachte ontwikkeling buurt komende jaar, 2002-2012 (percentage)

bron: WoON 2012 / Wonen in ongewone tijden

1.3 Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak

Naast het Rijk volgen de steden zelf ook de ontwikkelingen in de aandachtswijken intensief. De onderzoeken die de steden (laten) doen, kunnen zij voorleggen aan de Wetenschappelijke Commissie Wijkaanpak. Deze commissie bekijkt jaarlijks verschillende onderzoeken op de gehanteerde methodisch-technische opzet, de uitvoeringskwaliteit en beleidsrendement. Op basis daarvan brengt de commissie een advies uit aan de minister. Bovendien geeft de commissie – per onderzoek – aanbevelingen. Deze aanbevelingen kunnen de gemeenten en de onderzoekers gebruiken voor het verbeteren van komende onderzoeken. De conclusie van de commissie is dit jaar dat de kwaliteit van de (lokale) onderzoeken opnieuw is toegenomen. Inmiddels zijn er voor het monitoren van ontwikkelingen op lokaal niveau veel goede voorbeelden beschikbaar en kan er worden aangesloten bij nationale meetinstrumenten. Er is nauwelijks meer een excuus om slecht onderzoek te presenteren.

Drie onderling samenhangende onderzoeken kunnen als voorbeeld dienen, waarmee anderen hun voordeel kunnen doen. Het gaat om onderzoeken in opdracht van Woonstad Rotterdam over de wijk Spangen. Vooral de combinatie van de kwalitatieve en de kwantitatieve invalshoek, de lange periode die wordt onderzocht en het gedetailleerde schaalniveau maken de onderzoeken waardevol. Deze goede voorbeelden zullen onder de aandacht worden gebracht van de partners van de wijkaanpak. Het advies van de wetenschappelijke commissie is bijgevoegd.

2

Verslag overleggronde gemeenten met een geselecteerde aandachtswijk zomer 2013

De afgelopen zomer is met 17 gemeenten een bestuurlijk overleg gevoerd over de voortgang van wijkgericht werken in de in 2007 geselecteerde aandachtswijken. Een verslag op hoofdlijnen van deze bijeenkomsten treft u onderstaand aan.

Stand van zaken / voortgang

Het afglijden en de neergaande spiraal die in 2007 de aanleiding was om de 40 wijken te selecteren is naar het oordeel van vrijwel alle gemeenten gestopt, respectievelijk omgebogen. Dit is in lijn met de cijfers van de outcomemonitor, de Leefbaarometer en het WoON. Niettemin zijn er ook steden waarvan de positieve ontwikkeling achterblijft. Met deze gemeenten wordt het gesprek aangegaan welke impulsen de gemeenten nodig achten om beweging te realiseren.

De achterstanden ten opzichte van het stedelijk gemiddelde zijn over het algemeen niet opgelopen en in vrijwel alle wijken kleiner geworden. Het vertrouwen van burgers dat het met hun buurt de goede kant op gaat is – zeker bij burgers die op de hoogte zijn van de aanpak – toegenomen. Gebiedsgericht werken en prioriteren op wijkniveau (de meeste aandacht naar de slechtste wijken) is in veel gemeenten gemeengoed geworden. Het efficiënter organiseren van aanpakken voor de ‘onderkant van de samenleving’ is in alle gemeenten beleidsprioriteit. Een aantal gemeenten is in dit verband bezig het integraal werken dwars door de gemeentelijke sectorale diensten heen - kanteling van de gemeentelijke organisatie – tot een reguliere werkwijze te maken.

Er is een breed gedeeld gevoel bij de wethouders dat het met de effectiviteit van het sociale domein (nog) beter kan. Afgezet tegen het fysieke en economische domein doen zich in hun ogen vooral in het sociale domein veelvuldig ‘wicked problems’ voor, en is sprake van een fragmentatie van (overheids-) instellingen, die een rationeel oplossen (met kwantitatieve doelstellingen zoals o.a. gehanteerd in de outcomemonitor) van maatschappelijke problemen moeilijk realiseerbaar maken.

Alle gemeenten zien de aanstaande drie decentralisaties in het sociale domein (de Participatiewet, de Wmo en de Jeugdzorg) als een logische vervolgstap in het wijkgerichte werken. De mate waarin in de hiermee samengaande transformatie (zowel qua inhoudelijke opgave, als qua inrichting van werkprocessen) een verbinding met de wijkenaanpak wordt gelegd is nog wisselend. De uitgangspunten van de drie decentralisaties worden in brede kring onderschreven, maar zorg bestaat er wel over de ruimte op lokaal niveau om daadwerkelijk integraal aan de slag te kunnen. Gesteld wordt dat deze beleidsvrijheid nodig is om tegelijkertijd ook de bezuinigingen op te vangen.

Structurele wijkverbetering is een kwestie van lange adem. Het vraagt om het creëren van werkgelegenheid, kwaliteitsimpulsen in het onderwijs, aanpak van de fysieke leefomgeving en niet in de laatste plaats het bevorderen dat wijkbewoners zelf ook initiatief en verantwoordelijkheid nemen voor hun woon- en leefomgeving. De economische crisis en de financiële mogelijkheden van de woningcorporaties hebben de positieve ontwikkeling in de 39 aandachtswijken enigszins onder druk gezet, aldus de wethouders. Niettemin hebben gemeenten in de gesprekken nadrukkelijk aangegeven de gebiedsgerichte aanpak de komende periode voort te zetten.

Partnerschap met de rijksoverheid

In het bestuurlijk overleg met de gemeente Nijmegen heeft de wethouder wijkaanpak aangegeven, dat in navolging van de wijk Kruiskamp te Amersfoort (TK 2012-2013, 30995, nr. 92) ook de wijk Hatert in Nijmegen van de lijst met aandachtswijken kan worden geschrapt en het partnerschap met het rijk wordt beëindigd (TK 2012-2013, 30995, nr. 94). Daarmee komt de lijst met aandachtswijken op een totaal van 38.

De resterende 16 gemeenten hebben gesteld het partnerschap met de rijksoverheid te willen continueren en de binnen hun gemeentegrens gelegen aandachtswijk(en) op de lijst van geselecteerde wijken te laten staan. De gemeenten stellen de waarde van het partnerschap vooral te zien in het meedenken over, het bespreken en oplossen van knelpunten in wet- en regelgeving, het ruimte geven voor het uitvoeren van experimenten, het 'spiegelen' van de eigen lokale aanpak en de voortgang die hierop wordt geboekt met vertegenwoordigers van de rijksoverheid, het bezoek van bewindslieden, en het delen van kennis omtrent vernieuwende werkwijzen en aanpakken, zoals die ook in andere gemeenten zijn beproefd. Daarnaast wordt gesteld dat rijksbetrokkenheid een impuls betekent voor het genereren van druk en urgentie richting lokale partners en de eigen gemeenteraad bij de aanpak. Het loslaten door het rijk zou in dit verband een verkeerd signaal zijn naar de partners in de wijk. Ook lijkt het aansluiten en het zich verbinden van het bedrijfsleven (zoals bijvoorbeeld recentelijk de Spar), fondsen, Betaald Voetbal Organisaties, andere maatschappelijke organisaties en investeerders aan de aanpak in gebieden met leefbaarheidsproblemen door de (langdurige) betrokkenheid van het Rijk makkelijker van de grond te komen.

Agenda naar de toekomst

De economische crisis sinds 2008 en de verminderde investeringscapaciteit/inzet van lokale partijen, waaronder de woningcorporaties, hebben hun weerslag op de wijken en temporiseren (vooral) de (fysieke) ambities, zoals die bij het begin van de aanpak werden geformuleerd, aldus veel wethouders. Het oude businessmodel voor de financiering van de stedelijke inrichting, waarbij de grondprijzen en de ontwikkeling van commercieel vastgoed als de belangrijkste dragers golden, functioneert niet meer. In de steden is een zoektocht gaande naar nieuwe concepten voor waarestromen bij duurzame gebiedsontwikkeling. Deze zoektocht is nog niet uitgekristalliseerd en volop aan de gang.

De uitgangspunten van de drie decentralisaties (de Participatiewet, de Wmo en de Jeugdzorg) zijn herkenbaar voor deze steden. Zorg bestaat er over de ruimte op lokaal niveau om daadwerkelijk integraal aan de slag te kunnen en de bezuinigingen op te vangen. Wethouders hebben daarom het verzoek gedaan aan het rijk om mee te denken over onder andere regelvrije zones, waarbij vanuit het rijk aan de voorkant geen voorwaarden worden opgelegd. Binnen de gemeenten heeft het vitaal houden van werkzame coalities in de wijk de volle aandacht. 'De verbinding tussen het fysieke en het sociale domein is nog niet vanzelfsprekend, partijen neigen zich terug te trekken op hun eigen core business en kernactiviteiten. De opgave is en blijft om ook buiten de kring van 'believers' integraal werken tussen de oren te krijgen', aldus een van de wethouders.

3

Wat werkt in de wijken?

Vanaf de start van de wijkaanpak in 2007 is veel energie gestoken in de vertaling van maatschappelijke opgaven naar de uitvoering van projecten. Een nieuwe aanpak betekende op veel locaties innovatieve projecten, zowel in proces als inhoud, waarvan het rendement zich veelal werkendeweg moest bewijzen. Een zestal werkwijzen/innovaties is de afgelopen jaren doorontwikkeld en heeft door middel van evaluatie-onderzoek en de erkenning van wethouders bewezen een leidende/belangrijke rol te spelen in de aanpak van complexe maatschappelijke problemen die zich in de wijken aandienen.

1. Gebiedsgericht werken;

Bij gebiedsgericht werken wordt veelal programmatisch en integraal gewerkt, dwars door de gemeentelijke en sectorale diensten heen. Het vraagt om een subtiel samenspel van burgers, maatschappelijke organisaties en overheid (RMO, 2009, De wijk nemen). Bij gebiedsgericht werken gaat het om prioriteren en focussen. Bij veel gemeenten is het inmiddels gemeengoed om de meeste aandacht in te zetten op de slechtste wijken.

2. Frontlinieaanpak/Frontlijnsturing;

Multiprobleemgezinnen hebben met een groot aantal hulpverleners en instanties te maken. Door een outreachende, vraaggerichte aanpak, gebaseerd op 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur kunnen deze gezinnen effectiever en efficiënter worden geholpen, zo blijkt uit de praktijk van de wijkeaanpak. De frontlijnwerker opereert integraal, in de nabijheid van burgers en met een brede handelingsbevoegdheid. Bovendien is de aanpak met sociale wijkteams ook input voor de werkprocessen die nu binnen de decentralisaties in het sociale domein worden ontwikkeld. De ervaringen die met de frontlijnaanpak zijn opgedaan op het gebied van privacy, financiering en de samenstelling van integrale teams worden meegenomen bij de nadere uitwerking van de decentralisaties in het sociale domein.

3. Bewonersbetrokkenheid/bewonersinitiatieven;

Maatschappelijk initiatief heeft een positief effect op leefbaarheid; dat is van belang in de aandachts-wijken, maar ook in krimpregio's; ruimte voor collectief particulier opdrachtgeverschap (cpo), wijkondernemingen en bewonersbedrijven. Op dit thema is ook een nadrukkelijke verbinding zichtbaar met de nota Doe-Democratie (Kamerstuk 33400-VII nr. 79). Door het initiatief van bewoners ontstaat een sociaal netwerk, een sterkere binding en meer vitaliteit. Maar vooral ontstaan er oplossingen die aansluiten bij de vragen en thema's die spelen op wijk- en buurtniveau. Gemeenten en andere lokale partijen zitten midden in een zoektocht hoe dit goed voor elkaar te krijgen. Bewoners zijn zich in toenemende mate bewust van hun mogelijkheden om zelf regie en verantwoordelijkheid te nemen.

4. Omgaan met complexe problematiek draait om mensen;

De aanpak van leefbaarheidsvraagstukken in buurten en wijken is mensenwerk. Interventies van bewoners maar ook ondernemers en andere professionals uit de wijk die vanuit betrokkenheid voor hun directe woon- en leefomgeving handelen, kunnen duurzaam het verschil maken. Afgelopen jaren is duidelijk geworden welke belangrijke functie deze mensen vervullen en hoe gehandeld moet worden om deze mensen de ruimte te geven, juist in een tijd waarin de overheid zich terugtrekt als (primair) verantwoordelijke in het publieke domein. Het zijn de ambassadeurs binnen de eigen wijk.

Het zijn mensen die aanspreekbaar zijn in en voor de wijk, die aanzien hebben in de wijk en die vaak kiezen voor een aanpak die voor bewoners heel herkenbaar is. Draagvlak onder bewoners is cruciaal bij deze projecten. Dit type projecten laat zich niet kopiëren vanwege de kracht van de trekker van het project. Ruimte geven voor tussenfuncties als participatiecoach, wijkmanager en creatieve probleemoplossers en belemmeringen wegnemen is uiterst effectief en is ook een stimulans om door te gaan. De visitatiecommissie wijkaanpak heeft in 2011 (TK 2011, 32847, nr.4) gesteld dat het behouden van dit type professionaliteit voor de wijken van belang kan zijn om te voorkomen dat het integraal werken dat zich heeft ontwikkeld weer verdwijnt. Zij zijn ook de verbindende schakel tussen bewoners en de institutionele wereld.

5. Coalities die werken en vitaal blijven;

De rol van partijen op lokaal niveau heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld; van de traditionele participanten als gemeente, corporatie en welzijn naar nieuwe coalities met partijen als zorgverzekeraars, sportverenigingen, bedrijfsleven, charitatieve instellingen en de kracht van bewoners zelf in de vorm van onder andere de wijkondernemingen. Hierin is een vertaling zichtbaar van het RMO advies 'Terugtrekken is vooruitzien' van 5 juli jl. Groepen van bewoners nemen steeds meer zelf het initiatief voor de leefbaarheid in hun wijk of buurt en willen daar ook de verantwoordelijkheid voor dragen. Dit gebeurt op het terrein van veiligheid, wijk economie, sociale en fysieke aanpak. Ook hier geldt: ruimte geven, het (durven) loslaten, verantwoordelijkheid geven, belemmeringen wegnemen en het proces waar wenselijk faciliteren.

6. Nieuwe verdienmodellen/moderne financieringsmodellen.

Door de financiële crisis, het wegvallen van veel subsidies en de innovaties die zijn gestart naar aanleiding van de wijkenaanpak is in Nederland een zoektocht naar nieuwe mogelijkheden voor financiering op gang gekomen. Een aantal nieuwe verdienmodellen werpt inmiddels hun vruchten af. Nieuwe partijen, samenwerkingsverbanden, bedrijven en maatschappelijke organisaties willen in toenemende mate betrokken zijn bij maatschappelijke opgaven en zien daarin ook direct of indirect een belang voor de eigen organisatie. Zo wordt er bezien hoe de verbinding met de charitatieve sector tot nieuwe fondsvorming op lokaal niveau kan leiden, verbindt het bedrijfsleven zich nadrukkelijker – vanuit hun kerntaken – met publieke vraagstukken, wordt de ontwikkeling van social bonds verkend door partijen en is maatschappelijk aanbesteden beter mogelijk.

Hiernaast treft u op deze thema's enkele voorbeelden uit de praktijk aan.

1 Gebiedsgericht werken

Integrale aanpak, Utrecht

In Utrecht hebben gemeente en zorgverzekeraar Achmea het initiatief genomen om in Overvecht de gezondheid van de bewoners te verbeteren door zorg te verbinden aan preventie, welzijn en woonomgeving. Mensen worden ondersteund om zoveel mogelijk zelf de regie over hun gezondheid te blijven voeren. Alle eerstelijns zorgverleners werken samen met professionals op het gebied van zorg, preventie, welzijn en wonen. De aanpak is gebaseerd op de problematiek van de bewoners, die soms een medische maar vaak ook een maatschappelijke of psychosociale oorzaak heeft.

Uit onderzoeksresultaten van deze integrale aanpak blijkt dat de zorgkosten in de wijk lager zijn en de bewoners actiever. Er wordt gebruik gemaakt van minder dure zorg en bewoners bewegen meer. Dit blijkt uit de eerste resultaten van de aanpak 'Gezonde Wijk Overvecht'. De cijfers laten in de periode 2006-2010 een vermindering van zorgkosten zien van 4%. Het percentage Overvechters van 19 jaar en ouder dat de bewegnorm haalt is in deze periode gestegen van 54% naar 65%. Dat betekent voor Overvecht een aanzienlijke verbetering ten opzichte van de voorgaande jaren.

MKBA Zuilen, Utrecht

In de Utrechtse wijk Zuilen is 15 jaar door verschillende partijen (gemeente, corporatie, projectontwikkelaar) geïnvesteerd en geherstructureerd. Naast forse ingrepen in het fysieke domein is ook stevig geïnvesteerd in het sociale domein. De integrale aanpak, een samenhangend pakket van fysieke maatregelen (woning en woonomgeving) en sociale maatregelen (waaronder veiligheid), lijkt succesvol te zijn geweest.

Dit heeft een duidelijk effect gehad op de leefbaarheid; de overlast en onveiligheid zijn door de aanpak fors afgenomen. Het afnemen van overlast en veiligheid bleek een voorwaarde te zijn om de fysieke investeringen te laten renderen. Inmiddels blijkt de integrale aanpak succesvol te zijn geweest. De coalitie van partijen heeft nu (achteraf) een Maatschappelijke Kosten Baten analyse (MKBA ex post) laten uitvoeren. De MKBA laat zien dat de maatschappelijke baten groter zijn geweest dan de kosten en dat op de investeringen een positief rendement is behaald. Het wordt bovendien inzichtelijk hoe de kosten (van alle betrokken partners) zich verhouden tot de baten; zichtbaar wordt wie hebben er betaald en welke partijen profiteren.

Met deze MKBA en met name het inzicht dat het oplevert is het fundament gelegd voor een gezamenlijke aanpak. Het onderzoek levert zowel inzicht in de verdeling van de kosten en de baten voor de coalitiegenoten gemeente, corporatie en projectontwikkelaar maar ook in het belang van de gecombineerde aanpak in zowel het fysieke- als het sociale domein. In wijken met een vergelijkbare inspanning op fysiek gebied die niet samen is gegaan met het vergroten van de veiligheid, zijn dergelijke effecten van fysiek beleid namelijk niet gevonden. MKBA's zijn altijd met onzekerheden omgeven, maar per saldo komt deze MKBA minimaal op break-even uit.

2 Frontlijnsturing

Resultaten MKBA & aanpak Frontlijnteam, Leeuwarden

Uit de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse blijkt dat 4 jaar frontlijnteam in Heechterp Schieringen een positief maatschappelijk saldo heeft opgeleverd van ruim € 2 miljoen euro. De maatschappelijke winst is ruim 100%. Dat wil zeggen dat iedere per jaar geïnvesteerde euro ruim € 2 euro oplevert. Men heeft in Leeuwarden duidelijk focus aangebracht en nadrukkelijk gekozen voor een preventieve aanpak. De grootste financiële winst is namelijk gelegen in het voorkomen van escalaties – en dus dure interventies – en het overbodig maken van inzet van andere gespecialiseerde en daarmee dure hulpverleners. De gemeente Leeuwarden profiteert daarvan, als (toekomstig) financier van de betrokken organisaties. Ook de bewoners hebben baat bij de aanpak, vooral door een toegenomen kwaliteit van leven.

Het aantal ondertoezichtstellingen door Jeugdzorg is vanaf 2008 (start van het Frontlijnteam) gedaald met 40%.

Het aantal huisuitzettingen in de wijk is gedaald met 40% sinds de start van de aanpak.

(Bron: www.heechterp-schieringen.nl)

Multiprobleemgezinnen, Eindhoven

Eindhoven is één van de zes gemeenten die al vanaf 2008 experimenteert met een integrale aanpak van kwetsbare gezinnen. Met als resultaat: de doelgroep goed in beeld, minder huisuitzettingen, meer uitstroom naar werk, minder schooluitval, afname van de overlast en lagere organisatiekosten. Destijds is gestart in drie aandachtswijken, inmiddels wordt de manier van werken in de hele stad toegepast onder de titel WIJeindhoven. WIJeindhoven kijkt naar het eigen kunnen van mensen en hun sociale omgeving. De situatie dat bijvoorbeeld in één gezin heel veel hulpverleners actief zijn, wil WIJeindhoven tot het verleden laten behoren. Uitgangspunten: 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur, de regisseur is een generalist en spreekt ook de kracht van mensen aan; niet de vraag wat kunnen we bieden staat centraal, maar wat heb je nodig. WIJeindhoven is een samenwerkingsverband tussen bewoners en allerlei andere partijen in de stad onder regie van de gemeente. Een belangrijke les in Eindhoven is dat er geen blauwdruk is. Elke wijk vraagt een andere aanpak, niet om er iets naast te organiseren maar om het bestaande aanbod te versterken.

3 Bewonersbetrokkenheid/Bewonersinitiatieven

Buurthuis Meevaart, Amsterdam-Oost

De Meevaart is een buurthuis van, voor en door bewoners in Amsterdam Oost. Actieve bewoners, sociale en culturele partners, maar ook wijkondernemers krijgen, en grijpen, de kans om activiteiten te organiseren voor iedereen, maar met name ook voor kwetsbare bewoners. Het bijzondere aan dit huis voor de buurt is dat het gedragen wordt door de bewoners. De overheid doet een stap terug en de bewoners van de Meevaart laten zien dat het misschien wel beter is dat ze het nu zelf oppakken. Zij voelen zich eigenaar van het initiatief en dat levert energie op voor de bewoners. Van daaruit ontstaan steeds weer nieuwe projecten waarbij zichtbaar wordt dat het eigen initiatief grote meerwaarde heeft voor de lokale gemeenschap en de economie in de wijk. Zo wordt er bijvoorbeeld gewerkt aan projecten rondom werkgelegenheid en zorg
(Bron: Stad in Transitie, september 2013)

Bewonersbedrijf, Leeuwarden

In de wijk Heechterp-Schieringen in Leeuwarden is het eerste BewonersBedrijf van Nederland geopend: BBHS. Bewoners organiseren zelf voorzieningen vanuit het wijkcentrum met een gezond verdienmodel en zonder overheidsbemoediging. Het doel van dit BewonersBedrijf is de door armoede geplaagde wijk leuker en leefbaarder te maken én banen te creëren voor de vele werkloze bewoners uit de wijk. Met ondersteuning van het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) hebben de initiatiefnemers een ondernemingsplan gemaakt dat activiteiten op vijf pijlers bevat:

- Catering;
- Schoonmaak;
- Inzamelen grof vuil en afvalpreventie;
- Groenonderhoud en buurttuin;
- Wijkuitzendbureau.

Er wordt ook nadrukkelijk gezocht naar synergie tussen de genoemde pijlers: hoe kunnen de activiteiten in samenhang elkaar versterken (bijvoorbeeld buurttuin en catering; schoonmaak en veiligheid). Met diverse organisaties zijn/worden samenwerkingsafspraken gemaakt. Doelstelling is om in 2015 110 vrijwilligers betrokken te hebben en minimaal 11 fte aan werkgelegenheid voor wijkbewoners te hebben gerealiseerd. Door te participeren zullen bewoners ervaring opdoen en daardoor een grotere kans op een baan krijgen. Inmiddels draait de buurttuin al twee seizoenen en de catering op de tuin maakt een kleine winst. 16 bewoners volgen de hoveniersopleiding.
(Bron: www.bb8924.nl)

4 Omgaan met complexe problematiek draait om mensen

De aanpak van leefbaarheidsvraagstukken in buurten en wijken is mensenwerk. Interventies van zowel bewoners als professionals die vanuit betrokkenheid voor hun directe woon- en leefomgeving handelen, kunnen duurzaam het verschil maken. Veel mensen zijn daarin volgend maar er zijn er ook die het initiatief nemen, durf hebben, ondernemerschap tonen en out of the box denken. Deze mensen zijn daarvoor niet opgeleid of geïnstrueerd maar handelen vanuit een intrinsieke motivatie om het beste te willen voor hun woon- en leefomgeving en zien dat de reguliere aanpak onvoldoende soulaas biedt. Zij voelen de noodzaak om in te grijpen en zijn maatschappelijk sterk betrokken bij de buurt. Het zijn doeners die bereid zijn hun nek uit te steken en het voortouw willen nemen. Het succes hangt af van de vraag of er een 'fit' ontstaat tussen de manier waarop ze handelen en de problemen waar bewoners van achterstandswijken mee worstelen (Van den Brink et al., 2012:176). Daarbij moet de spanning tussen leefwereld en systeemwereld overbrugd worden. Als deze mensen aan het werk zijn, moeten de betrokken organisaties hun bewegingsvrijheid niet met een overmaat aan regels en procedures willen inperken (Van den Brink et al., 2012:182). Om successen te boeken, moeten ze bewegingsvrijheid hebben en tegelijkertijd moet de kwetsbaarheid van deze personen ook beschermd worden.

(Bron: Van den Brink & Van Hulst, 2012, Best Persons en hun betekenis voor de Nederlandse aandachtswijk)

Basisschool in Deventer

De directeur van een "zwarte" basisschool in een krachtwijk in Deventer had te kampen met sterk teruglopende leerlingenaantallen. Steeds meer mensen brachten hun kinderen naar een basisschool buiten de wijk. Met de campagne: De beste school van Deventer heeft het team van de school in samenwerking met ouders een enorme inspanning geleverd om de neerwaartse spiraal om te buigen. Betere resultaten, een groeiende ouderbetrokkenheid en een sterke mediacampagne (landelijke pers) heeft het tij doen keren. De kracht en voortrekkersrol van de directeur maar ook die van de bewoners zelf, door het benaderen overtuigen van ouders van mogelijk nieuwe schoolkinderen en ouders van kinderen die de school voortijdig hadden verruild voor een andere school, hebben de ommezwaai tot stand gebracht waardoor de school weer groeit en kinderen weer in hun eigen wijk naar school gaan.

Henk Oosterling was nationaal kampioen Japans zwaardvechten, promoveerde cum laude in de filosofie en probeert er nu voor te zorgen dat Rotterdamse jongeren een echt vak leren, zodat ze opgroeien tot verantwoorde-lijke eco-sociale burgers. Hij is directeur, supervisor, inspirator, smeed kongsis maar schroeft ook de kapstok aan de muur. Hij doet het allemaal en vanzelfsprekend, daar op de nieuwe werkplek van Rotterdam Vakmanstad aan de Westersingel: werkmannen zijn in de weer lampen en kabels aan te leggen, Oosterling schroeft haken in de muur. Denken, doen, met hoofd, hart en handen: dat is Henk Oosterling (1952). Tegen studenten filosofie die bij hem op de universiteit stage komen lopen, zegt hij: Je moet één ding kunnen als je hier wilt komen, en dat is uien schillen. Oftewel: je moet op elk moment overal inzetbaar zijn. Dat is integraal werken en dan niet met de mond beleden. De helft van de week is hij hoofddocent filosofie aan de Erasmus Universiteit, de andere helft is hij aanjager van Rotterdam Vakmanstad. Dat is een ontwikkelingsstrategie die het vakmanschap weer terug wil krijgen in de stad met een focus op de opleiding van jongeren. De interventie met eco-sociale inslag die Oosterling bedacht, is in 2007 gestart op openbare basisschool Bloemhof met vier extra vakken. Wegens succes wordt die aanpak nu verder uitgerold over de stad.

5 Nieuwe vitale coalities

Veilige Buurten Teams, Maastricht

Om met bewoners samen aan de slag te gaan in de wijk, hebben gemeente, woningcorporaties, opbouwwerk en politie doelbewust voor een nieuwe gezamenlijke aanpak gekozen: de Veilige Buurten Teams (VBT's). De teams trekken samen met buurtbewoners op als het gaat om verbetering van de leefbaarheid in de wijk. In tegenstelling tot de traditionele benadering, waarbij overheden en corporaties meestal keuzes maken vóór de buurtbewoners, worden de keuzes nu samen met (en door) de buurtbewoners gemaakt.

Buurtbewoners hebben een actieve rol als het gaat om het benoemen van verbeterpunten in hun eigen wijk. Een focus op de logische woonomgeving van de bewoners is daarbij van groot belang. De bewoners pakken de verbeterpunten mede zelf op en vormen rond een gekozen thema werkgroepen. Zo'n werkgroep stelt eventuele oplossingen voor en pakt zaken zelfstandig op, of roept de hulp in van het VBT en haar partners. Periodiek volgt er een terugkoppeling naar de buurt, waarin de bewoners vaak zelf ook een rol hebben.

De Veilige Buurten Aanpak valt of staat bij de mate van betrokkenheid van bewoners uit een buurt. Samen zijn ze sterk en samen kunnen ze klussen klaren en voortgang boeken. De Veilige Buurten Teams zijn gebrand op bewoners die van aanpakken weten en actief willen meepraten, meedenken en vooral meedoen. Uiteindelijk merken de bewoners dat hun buurt -hun wijk- een betere omgeving voor ze wordt.

Treiteraanpak in Amsterdam

De treiteraanpak is een nieuwe werkwijze om gevallen van intimidatie in de woonomgeving tegen te gaan. Bij de Amsterdamse politie komen elk jaar ruim 13.000 meldingen binnen van burenruzies. Meestal worden deze meldingen opgelost in onderling overleg, en soms met hulp van de woningcorporatie, de politie, of buurtbemiddelaars van de gemeente. In een beperkt aantal gevallen werkt dit niet en stapelen problemen zich op. Bewoners zijn langdurig het slachtoffer van intimidatie, bedreigingen, of geweld. Naar schatting zeven keer per jaar besluiten slachtoffers noodgedwongen te verhuizen naar een andere buurt. Voor het tegengaan van dit soort intimidatie in de woonomgeving bestaat in Amsterdam sinds 1 januari 2013 de treiteraanpak. De aanpak moet er volgens de gemeente voor zorgen dat slachtoffers zich beschermd weten door de overheid en dat daders worden aangepakt. Als andere oplossingen niet werken, moet het uiteindelijk de dader zijn die (gedwongen) verhuist in plaats van het slachtoffer. De 10 ergste treitergevallen worden door een stedelijk top-10 team opgelost, waarbij de stedelijke regie op de aanpak bij de burgemeester ligt. In september 2013 is voor het eerst een overlastgevende familie ondergebracht in een containerwoning. Behalve de gemeente en de woningcorporaties zijn ook de politie, het OM en zorgpartners betrokken. Tijdens een werkbezoek van minister Blok aan Amsterdamse Zuidoost in september is deze aanpak ter sprake gekomen. Op basis van een eerste evaluatie van deze casus heeft woningcorporatie Rochdale de minister verzocht de mogelijkheden te verkennen voor verruiming van de regels om met tijdelijke huurcontracten te werken. Het overleg met de woningcorporatie is inmiddels gestart.

SPAR

In buurten waar door krimp voorzieningen onder druk staan, kan het Rijk helpen met het bij elkaar brengen van publieke en private partijen zodat voorzieningen zoveel mogelijk op peil blijven. Door het verbinden van publieke en private functies kan ook het bedrijfsleven een bijdrage aan leefbaarheidsvraagstukken leveren. Zo is de supermarktketen met de winkels Spar en Attent prominent aanwezig in regio's waar nu of in de toekomst sprake is van bevolkingsdaling.

Het Rijk ondersteunt vanuit het Programma Bevolkingsdaling de supermarkten bij het samenbrengen van de supermarktfunctie met publieke functies als gemeentelijke loketfuncties, postkantoren en bibliotheken. Het Rijk en de Spar hebben afgesproken dat ze van start gaan hiermee met experimenten in vijf dorpen.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, Amsterdam

Het ministerie van BZK werkt samen met bedrijven die zich vanuit hun Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) richten op de kwaliteit en vitaliteit van de directe (leef)omgeving in de gemeenten waar zij gevestigd zijn. Eén van die bedrijven is Delta Lloyd. Deze grote verzekeraar zet zich met haar medewerkers in om financiële zelfredzaamheid en financieel bewustzijn van huishoudens die daar zelf niet toe in staat zijn te bevorderen. Delta Lloyd werkt in dit kader onder andere samen met de Maatschappelijke Dienstverlening Zuidoost, waarbij zij huishoudens helpen hun administratie op orde te brengen (o.a. het sorteren van post). Het komt regelmatig voor dat mensen ondersteuning nodig hebben bij het opzetten en onderhouden van een goede thuisadministratie. Het op orde hebben van de post is essentieel in een goede uitvoering van iemands financiën omdat er zicht ontstaat op de inkomsten en de uitgaven. Dat overzicht is ook noodzakelijk om een eventueel traject in de schuldhulpverlening te kunnen starten en een nieuwe start te maken.

6 Nieuwe verdienmodellen/ Moderne financieringsvormen

Voorjebuurt.nl

Voor je Buurt is een crowdfunding en -sourcingplatform voor buurtinitiatieven. Burgers, overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven werken samen om initiatieven van burgers te realiseren en verduurzamen. Iedereen met een goed idee voor de buurt kan via deze website geld inzamelen en hulp vragen om het idee te realiseren. Bewoners, maar ook bedrijven, kunnen hier geld doneren, of tijd, ruimte en materiaal ter beschikking stellen. Een voorbeeld van een project dat via Voorjebuurt mogelijk is gemaakt is De Bruisplaats in Gouda. De Bruisplaats is een ontmoetingsplek waar Gouwenars kunnen samenwerken aan initiatieven om Gouda leuker, mooier en meer verbonden te maken. De Bruisplaats heeft 3.555 euro opgehaald (118% van het doelbedrag) en alle twaalf taken die waren benoemd zijn volbracht. 97 supporters doneerden of hielpen mee met een taak.

Lokale fondsen

Een lokaal fonds is een lokaal samenwerkingsverband dat gelden werft, beheert en besteedt voor lokale doelen. Er zijn al lokale fondsen in Texel, Amstelveen en Schiedam die al enige jaren projecten ondersteunen. Deze fondsen dienen als voorbeeld voor nieuw op te richten lokale fondsen in Nederland. In Eindhoven, Rotterdam, Maastricht en Zwolle zijn met steun van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) en de Samenwerkende Branchevereniging Filantropie (SBF) nieuwe lokale fondsen opgericht. In Zwolle is het Zwolse lokaal 'Werk' fonds opgericht. Dit fonds richt zich op het naar werk begeleiden van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Dit door het bedrijfsleven, overheden, non-profit en filantropische sector en werkzoekenden bij elkaar te brengen. Naar verwachting zal eind 2013 een definitief plan voor het concretiseren van deze samenwerking klaar zijn. In 2014 kan het fonds dan daadwerkelijk starten met zijn activiteiten.

Open data en maatschappelijk aanbesteden

Voor maatschappelijk initiatiefnemers is het interessant om te weten op welke manieren en met welke geldstromen wordt gewerkt aan de oplossingen van maatschappelijke problemen. Wanneer inzichtelijk wordt wat de effectiviteit en efficiency is van overheidsinterventies kunnen maatschappelijk initiatiefnemers (bewoners en sociaal ondernemers) initiatieven voorstellen die beter en goedkoper zijn. Op dit moment is Amsterdam Oost het meest ver in het transparant maken van overheidsuitgaven (zie <http://buurtbegrotingamsterdam.nl/oost/>). Voortbouwend op het transparant maken van overheidsuitgaven wordt in Amsterdam Oost ook geëxperimenteerd met 'maatschappelijk aanbesteden'. Bij maatschappelijk aanbesteden wordt gekeken of de uitvoering van publieke taken kan worden overgedragen naar bewoners en sociaal ondernemers uit de buurt. Immers weten mensen uit de buurt zelf vaak het beste waar noden zijn en kunnen taken vaak beter en goedkoper uitvoeren. Hierbij valt te denken aan de exploitatie, beheer en programmering van buurthuizen en projecten op het gebied van groen en schoon, heel en veilig.

Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ)

Voortgangsrapportage 2013;

Inleiding

Het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (hierna: NPRZ) kent drie pijlers: school, werk en wonen. Hieronder zijn de vorderingen op hoofdlijnen beschreven die binnen elke pijler zijn gemaakt sinds het NPRZ in het najaar van 2011 van start is gegaan. De bewoners staan bij de aanpak centraal: hoe beter het met de bewoners gaat, des te beter gaat het met Zuid.

School

Goed onderwijs is een van de belangrijkste voorwaarden voor de verbetering van Rotterdam Zuid. Het thema school valt in twee delen uiteen: aan de ene kant het tot stand brengen van Children's Zones in de focuswijken. Speciale zones rondom de scholen, waar alles is gericht op goede omstandigheden, zodat kinderen met succes hun opleiding kunnen volgen. Aan de andere kant is het zaak jongeren te stimuleren een zo hoog mogelijke opleiding te volgen in vakken die perspectief bieden op een baan. Dat zijn vooral vakken in de sectoren zorg en techniek.

Extra lestijd

Bij het verbeteren van de omstandigheden voor kinderen om te kunnen leren en studeren hoort het mogelijk maken van extra lestijd. In het studiejaar 2013-2014 is er al op achttien van de 34 scholen op Zuid extra lestijd ingevoerd. De extra lestijd bedraagt 6 tot 10 uur per leerling per week. Doel is dat in het komende studiejaar alle 34 scholen hun leerlingen extra lestijd aanbieden.

Het aantal 'nulgroepen', die kinderen al kunnen volgen voordat ze naar groep 1 gaan, is in Rotterdam Zuid uitgebreid tot 49. Doel is dat het aantal nulgroepen snel op 70 uitkomt: het resterende aantal moet volgend jaar tot stand komen.

Zoals overall is samenwerking ook hier een belangrijke factor tot succes. In het onderwijs werken op Zuid steeds meer scholen samen om de weg door het onderwijs voor de kinderen te verbeteren en de communicatie met de ouders te stroomlijnen. Dat is een goede ontwikkeling. Een van de resultaten daarvan is de website (www.schoolkeuze.rotterdam.nl). Op die website is informatie te vinden over de kwaliteit van de scholen in de focuswijken. Daarnaast is een verdere professionalisering van het onderwijzend personeel nodig. Dit zal vooral de komende jaren een van de speerpunten van de pijler school van het NPRZ zijn.

Wijkteams

In de wijken met Children's Zones zijn inmiddels op 26 van de 34 scholen wijkteams begonnen. De vijf wijkteams leveren zorg aan kinderen en hun gezinnen. Ze doen dat volgens de 'frontlijnmethode'. Dat houdt in dat de teams bij de ouders thuis 'aan de keukentafel' mogelijke problemen signaleren. Op grond daarvan maken zij met ouders en kinderen een goed uitvoerbaar plan om die problemen op te lossen. Uit de eerste ervaringen blijkt dat deze aanpak bij de kinderen veel zorgen wegneemt. Dat heeft gevolgen op school: het onderwijs zal meer resultaat hebben, de prestaties van de leerlingen gaan vooruit.

Ook zijn er afspraken gemaakt met de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). De bedoeling is bij huishoudens met betalingsachterstanden vroegtijdig aan de slag te gaan om die achterstanden weg te werken. Met het Veiligheidshuis zijn afspraken gemaakt over het tegengaan van overlast en de aanpak van criminele jongeren in gezinnen. Met huisartsen zijn afspraken gemaakt over de gezondheid van de jongeren. Met instanties die zich bezig houden met het aan het werk helpen van jongeren over hun instroom op de

arbeidsmarkt. Dit alles moet er toe leiden dat de jongeren meer aandacht hebben voor de lessen en dat hun prestaties verbeteren.

Stimuleren en oriënteren

Om leerlingen te stimuleren een studie af te maken die tot een goede baan leidt, is het nodig goede informatie te geven en de leerlingen zoveel mogelijk ervaring te laten opdoen. Met talentportfolio's kunnen leerlingen werken aan hun eigen profiel: ze laten zien wat ze kunnen en wat hun voorkeuren zijn. Daarmee is gemakkelijker te zien welke opleiding bij hun profiel past.

Soms is bijsturing nodig, wanneer te veel leerlingen een opleiding willen doen die niet goed aansluit op de arbeidsmarkt. Zo hebben het afgelopen schooljaar op het Albeda College 600 van de 2000 leerlingen die een welzijnsopleiding wilden volgen na een gesprek een andere opleiding gekozen.

Ervaring opdoen, betere oriëntatie en begeleiding zijn noodzakelijk om leerlingen kansrijke studies te laten doen. Een van de mogelijkheden daartoe is 'proefstuderen', waarbij leerlingen die hun keuze nog moeten maken, een dagje bij de opleiding komen kijken, om te zien of die iets voor hen is.

Werk

Het thema werk richt zich op twee groepen die samen een grote rol spelen als het om werk gaat: schoolverlaters met een diploma en uitkeringsgerechtigden. Het uitgangspunt bij de benadering van deze groepen is: iedereen is aan het werk of doet wat voor zijn uitkering.

Schoolverlaters met een diploma

Afspraken met het bedrijfsleven zijn het belangrijkste instrument om mensen na hun opleiding aan een eerste baan te helpen. Die afspraken zijn er in de vorm van 'carrièrestartgaranties': opleidingen waarbij het bedrijfsleven een baan garandeert. Maar de situatie op de arbeidsmarkt maakt het nu moeilijk zulke afspraken te maken. Daarom is gekozen voor een iets andere benadering en zijn er gesprekken gaande met grote bedrijven, gemeente en woningcorporaties om stagiaires bij hun activiteiten in te schakelen. Bovendien moet betere beroepsoriëntatie ertoe leiden dat meer jongeren van Zuid voor een baan in aanmerking komen dan voorheen. Op de langere termijn is het zaak te bekijken of er uit beschikbare initiatieven als Social Return on Investment en de Aanpak Jeugdwerkloosheid geld beschikbaar is om jongeren aan een passende baan te helpen.

Uitkeringsgerechtigden

In Rotterdam Zuid wonen meer mensen met een bijstandsuitkering dan elders in de stad. Toch is het aantal mensen dat voor het eerst een uitkering kreeg in Rotterdam Zuid het afgelopen jaar licht afgenomen ten opzichte van de rest van Rotterdam. Per wijk is maatwerk nodig om mensen die een uitkering hebben op weg te helpen naar betaald werk of naar vrijwilligerswerk ter compensatie van hun uitkering. Dat vergt gesprekken met werkzoekenden met een uitkering en hen koppelen aan beschikbare banen. Maar ook mensen die niet komen opdagen of medewerking weigeren korten op hun uitkering.

In Bloemhof is het afgelopen jaar een proef gedaan om te onderzoeken of mensen terecht een uitkering kregen. In totaal waren honderd bijstandsuitkeringen onderwerp van onderzoek. In vijftien gevallen was de rechtmatigheid niet in orde, maar is die alsnog in orde gemaakt. In 22 gevallen is de uitkering na controle beëindigd. Besloten is deze actie verder uit te breiden. Voor het einde van 2013 controleert de gemeente bij 1000 uitkeringsgerechtigden de uitkeringen op rechtmatigheid.

Wonen

Rotterdam Zuid telt een groot aantal kleine en goedkope woningen. Veel van de woningen zijn in bezit van woningcorporaties. Maar er is ook een flinke hoeveelheid eigendom van particuliere woningeigenaren. Verbetering van de woningvoorraad in Rotterdam Zuid staat bij het NPRZ hoog in het vaandel. Uit verschillende enquêtes, zoals de Grote Woontest, blijkt telkens weer dat inwoners van Zuid niet tevreden zijn over hun woning of over hun woonomgeving. Er wordt langs diverse wegen gewerkt aan het meer leefbaar krijgen van de wijken. Het Rijk onderschrijft de noodzaak van de fysieke aanpak en steunt Rotterdam hierbij, onder andere door gebruik te maken van het haar ter beschikbaar staande instrumentarium.

Woningbouw en renovatie

Er wordt ingezet op het kunnen laten doorgaan van een aantal grote woningbouwprojecten die reeds in de pijplijn zaten. Daarmee is een bedrag gemoeid van 120 miljoen euro per jaar. Het Rijk heeft daar in 2012 eenmalig 30 miljoen euro aan bijgedragen. De nieuwbouw en transformatie van woningen ligt daarmee goed op stoom. In vergelijking met voorgaande jaren zal de bouw van nieuwe woningen flink toenemen. Het hoogtepunt wordt in 2014 al verwacht, wanneer 884 nieuwe woningen moeten worden opgeleverd. De woningcorporaties hebben in de overeenkomst toegezegd per jaar samen 90 miljoen euro in Rotterdam Zuid te investeren. Dat moet tot en met 2017 leiden tot sloop en nieuwbouw van in totaal 1700 woningen en renovatie van 5000 woningen.

Naast de nieuwbouw is de aanpak van slecht onderhouden bestaande woningen noodzakelijk. Veel woningen zijn in bezit van particuliere eigenaren. Het doel is in de focuswijken jaarlijks 4750 woningen aan te pakken. Hiervoor is een bedrag van 60 miljoen euro per jaar nodig.

In het woonakkoord is een heffingsvermindering afgesproken voor verhuurders bij kantoortransformatie en bij investeringen in de maatschappelijke opgaven van krimpgebieden en Rotterdam Zuid. Hiermee kunnen verhuurders die investeren 'op Zuid', een deel van de 'verhuurdersheffing' terugkrijgen en die weer inzetten ten behoeve van de fysieke aanpak.

Handhaving en regelgeving

Wonen gaat niet alleen om bouwen en bakstenen. Ook hoe de bewoners zelf gebruik maken van hun woning is van belang. Zo is het zaak de regelgeving (Rijk) en handhaving van de regels (gemeente) verder aan te scherpen om het gedrag van huisjesmelkers te voorkomen en illegale bewoning in het particuliere woningbestand tegen te gaan. Daarnaast heeft de gemeente verscherpte aandacht bij het juist verstrekken van huisvestingsvergunningen en inschrijven van nieuwe bewoners in de gemeentelijke basisadministratie (GBA). Daartoe liggen er nu twee wetsvoorstellen in de Tweede Kamer. Ook zal de gemeente meer inzetten op goede controle van leegstand.

Veel woningen in particulier bezit maken onderdeel uit van een Vereniging van Eigenaren (VVE). Alleen de VVE is vaak in staat noodzakelijk onderhoud aan de woningen te plegen. Probleem is dat veel van zulke VVE's een slapend bestaan leiden. Daarom wil het NPRZ zoveel mogelijk VVE's weer tot leven wekken. Met behulp van VVE010, een samenwerkingsverband van de gemeente en woningcorporaties, is het de afgelopen tijd gelukt een flink aantal van deze verenigingen nieuw leven in te blazen.

Aanpassing wetgeving gericht op overlast en verloedering

Met de wijziging van de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek krijgen gemeenten de mogelijkheid om het aantal termijnen voor het instellen van een gebiedsaanwijzing met meer dan een keer te verlengen. Ook behelst het wetsvoorstel de mogelijkheid om het omzetten van een woning in twee of

meer huurwoningen tegen te gaan in buurten waar woningen toch al klein zijn. Het wetsvoorstel ligt nu voor bij uw Kamer. In aanvulling daarop zie ik de mogelijkheid om op een later moment nog enkele andere maatregelen in een volgende wetswijziging op te nemen, zoals het screenen van woningzoekenden in aangewezen gebieden op crimineel verleden en overlastgevend gedrag.

Met de wijziging van de Woningwet - het wetsvoorstel versterking handhavinginstrumentarium – wil het Kabinet het mogelijk maken om malafide pandeigenaren strenger aan te pakken. Dit wetsvoorstel introduceert een bestuurlijke boete en wijzigt de al bestaande maatregel voor beheerovername. Hierdoor kunnen panden van (malafide) huiseigenaren eenvoudiger in beheer worden genomen als er sprake is van overtredingen waarbij de veiligheid, gezondheid of leefbaarheid in het geding is. Tevens voorziet het voorstel erin om beheerkosten makkelijker te innen dan nu mogelijk is. Het is het voornemen van het Kabinet om dit wetsvoorstel in november 2013 aan uw Kamer aan te bieden¹⁰.

Bewoners

Het NPRZ kan alleen resultaat hebben met behulp van de bewoners. Veel problemen kunnen de bewoners zelf oplossen. Uitgangspunt is dat veel bewoners zelf al het verschil kunnen maken. Anderen moeten daarbij geholpen of aangespoord worden. De grote betrokkenheid van bewoners bleek op de burgertop 'Duizend op Zuid', die het NPRZ zaterdag 26 januari 2013 in Ahoy hield. Zo'n 700 inwoners van Zuid trotseerden het slechte weer om mee te denken over de oplossing van de problemen die zich op Zuid voordoen. Ze maakten duidelijk dat ze de problematiek herkennen, maar vonden ook dat verbeteringen en de goede kanten van Zuid meer in het zonnetje gezet mogen worden.

De burgertop bleek een ondersteuning van veel van de uitgangspunten van het Nationaal Programma. De deelnemers noemden bijvoorbeeld het belang van goed onderwijs, meer aandacht voor de opvoeding en de noodzaak dat ouders geholpen of geleerd moet worden hun rol van opvoeders goed te vervullen. Daarnaast bleek dat veel bewoners duidelijkheid willen over wat er met hun woningen gaat gebeuren.

Ook het thema werk houdt veel bewoners bezig, bleek tijdens de burgertop. Er is behoefte aan meer duidelijkheid over waar werk is te vinden en aan betere begeleiding naar werk. Op grond daarvan zijn met de gemeente afspraken gemaakt om mensen met een bijstandsuitkering systematisch op vacatures te wijzen en hen te helpen bij het zelf vinden van werk. Een aandachtspunt daarbij is de positie van 55+'ers. Deze zouden meer ingezet kunnen worden als begeleiders van jongeren op de werkvloer. Mogelijkheden hiervoor worden verkend.

Tot slot

Het Nationaal Programma is nu ruim een jaar op streek. Het heeft in die tijd veel in gang gezet en in beweging gebracht. Vraagstukken op het gebied van school en werk zullen de komende tijd, meer dan nu, worden geagendeerd voor de dialoog tussen rijk en NPRZ over te bereiken doorbraken.

De volledige voortgangsrapportage van het NPRZ is via de volgende link te vinden:

<http://www.rotterdam.nl/uitvoeringnationaalprogrammarotterdamzuidkomtopstoom>

¹⁰ Op verzoek van uw Kamer zal bij de behandeling van deze twee wetsvoorstellen ook het wetsvoorstel Huisvestingswet 2013 worden betrokken.

5

Kennis delen over transitie

De wijkaanpak is continu in ontwikkeling. De omslag naar gebiedsgericht en integraal werken confronteert partijen met nieuwe dilemma's en vraagstukken. Vraagstukken waar niet altijd een kant en klaar antwoord op is. Het opdoen van nieuwe ervaringen en het delen van die ervaringen is cruciaal voor partijen in de wijkenaanpak. Verschillende trajecten zijn opgestart voor uitwisseling van ervaringen en het delen van kennis. Hieronder vindt u een beschrijving van de wijze waarop kennis over de transitie in de wijkenaanpak wordt gedeeld.

- **Leertrajecten met de gemeenten CoP 18 en de CoP 40+**

Sinds voorjaar 2009 functioneert er een Community of Practice (CoP) voor de wijkenaanpak. In het Nederlands zou je kunnen spreken over 'leergemeenschappen' of 'praktijkleren'. Kenmerkend voor zo'n leergemeenschap is dat iedere deelnemer zijn eigen ervaringen en perspectief inbrengt en dat de deelnemers dit samen omzetten in gedeelde kennis over wat werkt in de praktijk. Bijzonder aan deze CoP is dat het rijk en de 18 steden waarin de 40 aandachtswijken liggen, er intensief in samenwerken en hun strategisch overleg hebben ingebed in een leeromgeving.

In 2011 is er naast een CoP voor de 40 aandachtswijken ook gestart met een CoP voor de zogenoemde 40+ wijken. Deze wijken kennen een vergelijkbare problematiek en zijn geselecteerd op basis van ingediende plannen. Vanuit het rijk is voor deze wijken in 2011 een bijdrage verstrekt van maximaal 2 miljoen euro per plan. Verantwoording van de besteding van deze middelen vindt plaats richting de betreffende gemeenteraad. Met het CoP faciliteert het rijk in samenwerking met Platform 31 de kennisdeling over en kwaliteitsbevordering van de aanpak van leefbaarheidsproblemen in wijken en buurten.

- **Buurtalliantie /Participatie**

In 2008 is het platform Buurtalliantie op initiatief van Aedes (vereniging van woningcorporaties) en in samenwerking met onder andere de MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland en de Cultuurfabriek geïnitieerd.

Doel van het platform is het bevorderen van de samenwerking tussen maatschappelijke ondernemers in de buurt. Door het bundelen van krachten en het delen van kennis, successen en ervaringen wordt een extra impuls gegeven aan de samenwerking tussen deze professionals. Het platform Buurtalliantie bestaat uit een interactieve website, diverse kleinschalige expertontmoetingen in het land en een jaarlijkse manifestatie. Het rijk heeft de totstandkoming van dit initiatief mede mogelijk gemaakt. Op 13 december 2013 heeft het platform zijn slotmanifestatie. Het Platform vindt dat het op landelijk niveau zijn belangrijkste impulsen heeft gegeven en dat men op lokaal niveau de verbindingen een vervolg en invulling mag geven.

- **Stadslabs /Stedelijke ontwikkeling**

Vraagstukken op het terrein van leefbaarheid, duurzaamheid en stedelijke ontwikkeling vinden steeds meer hun antwoord in lokale en kleinschalige oplossingen. De zoektocht naar een nieuwe verhouding tussen burgers, overheid, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven is volop gaande. Door het verschuivende stedelijke krachtenveld zijn burgers niet meer alleen de gebruikers van de stad, maar nemen zij een actieve rol in als 'maker' van de stad. Nieuwe vormen van eigenaarschap, ondernemerschap, en coöperatieve samenwerkingsvormen dienen zich aan om betekenisvolle initiatieven in wijken en buurten tot stand te brengen. Inherent aan deze ontwikkeling is dat werkende weg duidelijk wordt wat

werkt en wat niet. Het delen van kennis en ervaring neemt hierbij een belangrijke plek in. Het ministerie van BZK heeft in 2013 het programma Nieuw Amsterdam ondersteund, dat als doel heeft partijen die met de transitie in stad aan de gang zijn bij elkaar te brengen en te ondersteunen in hun bottom-up initiatieven waarmee zij in de stad bijdragen aan de verandering; een experimentele ruimte waar - vanuit bestaande casuïstiek en met een verbinding naar andere steden in Nederland - van elkaar leren, nieuwe praktijken tegen het licht houden, nieuwe modellen uitproberen en onderliggende principes doorgronden, centraal staan. De hierbij opgedane kennis wordt breed verspreid.

- **New Towns**

Ter uitvoering van de motie Ortega hebben Almere, Apeldoorn, Ede, Haarlemmermeer en Zoetermeer eind 2009 hun Uitvoeringsagenda's opgesteld. Deze uitvoeringsagenda's omvatten de volgende specifieke thema's:

- *Bruisende centrumvoorzieningen: laag voorzieningenniveau;*
- *Wijken van waarde: aanpak grootschalige wijken;*
- *Stad van nieuwe kansen voor volgende generaties: aanpak eenzijdige bevolkingsopbouw;*
- *Vanzelfsprekende veiligheid: aanpak voorkomen risicovolle situaties.*

Daarna hebben zeven gemeenten met een woningvoorraad die voor gemiddeld 75 procent na 1971 is gebouwd zich hierbij aangesloten. Het betreft hier de gemeenten Capelle a/d IJssel, Emmen, Helmond, Lelystad, Nieuwegein, Purmerend en Spijkenisse. Minister Spies heeft in maart 2012 toegezegd de preventieve aanpak van de New Towns te betrekken bij de activiteiten gericht op verbetering van de leefbaarheid en deze aanpak nog twee jaar te faciliteren met experimenten en kennisoverdracht. Op deze manier is met een aantal projecten ervaring opgedaan (bloemkoolwijken en signaleringssysteem) in hoeverre met onder andere zelforganisatie of kleine fysieke ingrepen, kan worden ingespeeld om deze wijken leefbaar te houden.

De 12 gemeenten die samen de New Towns vormen hebben de afgelopen periode stappen gezet om zich voor te bereiden op de ontwikkelingen die op hen af komen. Dit heeft onder meer geleid tot intensieve onderlinge kennisuitwisseling in een leerkring samen met Platform 31. De New Towns hechten zelf waarde aan voortzetting van de bijzondere positie. Vanuit mijn departement is er contact met de steden over de voortgang en is er de bereidheid om te kijken naar concrete (regel) knelpunten die de lokale overheden beletten om hun verantwoordelijkheid goed in te vullen. Gaan. Verder is er waardering voor de verbindingen die de steden met elkaar aan gaan.

- **Oog voor de buurt /Gebiedsontwikkeling**

Via de ontwerpteams van de Rijksbouwmeester zijn multidisciplinaire teams inzetbaar die complexe leefbaarheidsvraagstukken in wijken onderzoeken en analyseren om vervolgens tot een ontwerp te komen dat aansluit bij de vraag in het gebied. De teams zijn als onafhankelijke partij in staat om partijen bij elkaar te brengen en bruggen te bouwen tussen de leefwereld en systeemwereld. Zij kunnen een vrijere rol spelen dan de gevestigde partijen in een gebied en gaan op een creatieve en innovatieve manier op zoek naar oplossingen. Naast de verbindingen die de ontwerpteams kunnen leggen, zorgen zij ook voor versnelling.

Doordat het team van de Rijksbouwmeester in bijvoorbeeld Emmen als onafhankelijke partij met statuut een advies gaf over de gewenste gebiedsontwikkeling, kon het gesprek tussen gemeente en bewoners op een andere manier worden gevoerd en kon aanzienlijke versnelling in het proces worden aangebracht. De ontwerpteams hebben afgelopen jaar onder andere voor Venray een strategische ontwerpvisie

ontwikkeld om een park weer onderdeel te laten worden van het publieke leven, voor Emmen is een visie gemaakt om drie veendorpen in een krimp- anticepeergebied aantrekkelijk te houden en voor de wijk Bloemhof in Rotterdam zijn voorstellen gedaan om door middel van het benutten van informele netwerken en het stimuleren van lokale economieën in de buurt en de openbare ruimte leefbaarder te maken.

Komend jaar wordt de samenwerking voortgezet en gaan de ontwerpteams verder met de opgaven die liggen in aandachtswijken, gebieden met bevolkingsdaling en New Towns.

In samenwerking met het atelier van de Rijksbouwmeester is in het najaar de tweede editie van 'Oog voor de buurt – ontwerpkracht in aandachtswijken' verschenen.

- **Platform 31**

Via het kennisinstituut Platform 31 worden diverse kennistrajecten aangeboden. Platform 31 is een broedplaats voor onderzoek en experiment en een podium voor nieuwe geluiden.

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Directie Woon- en Leefomgeving
Postbus 20011 | 2511 DP Den Haag
www.rijksoverheid.nl

November 2013 | B-22071